

Uzbekistan

Utsatta grupper och riskbeteenden

MIGRATIONSVERKETS FUNKTION FÖR LAND- OCH OMVÄRLDSANALYS

Den 1 maj 2019 inrättade Migrationsverket en ny funktion för land- och omvärldsanalys. Funktionen benämns Migrationsanalys och finns inom Migrationsverkets Nationella operativa avdelning. Migrationsverkets system för landinformation, Lifos, fortsätter att vara den plats där rapporter publiceras.

LANDINFORMATION FÖR HANDLÄGGNING AV MIGRATIONSÄRENDEN

Denna rapport är framtagen av Migrationsverket i enlighet med [EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation](#) (2008). Rapporten innehåller

landinformation avsedd för handläggning av migrationsärenden.

Rapporten bygger på noggrant utvalda informationskällor. Alla källor refereras med undantag för beskrivning av allmänt kända förhållanden.

Informationen i rapporten återspeglar inte Migrationsverkets ståndpunkt i en viss fråga och Migrationsverket har inte för avsikt att genom rapporten göra politiska eller rättsliga ställningstaganden.

Landinformation: Uzbekistan – Utsatta grupper och riskbeteenden

2020-11-09, version 2.0

Rapporten är utgiven av Nationella operativa avdelningen, Migrationsanalys – Migrationsverkets funktion för land- och omvärldsanalys. Rapporten har publicerats i Migrationsverkets databas för landinformation, Lifos, © Migrationsverket (Swedish Migration Agency), 2020.

Publikationen kan laddas ner från <http://lifos.migrationsverket.se>

Innehåll

1	Inledning.....	4
1.1	Om rapportens syfte och informationsläget.....	4
2	Religionsutövning	5
2.1	Den uzbekiska statens förhållningssätt till religion	5
2.2	Religionsutövning som inte sanktionerats av staten	6
2.2.1	Religiös aktivitet utanför de officiella moskéerna	7
2.2.2	Innehav av förbjuden religiös litteratur.....	8
2.3	Samröre med islamistiska grupperingar	9
2.4	Att vara "för" religiös och måttfull islam	10
2.5	Skillnader för olika religiösa grupper	12
3	Politisk opposition, människorättsaktivister och journalister.....	12
4	Hbtq-personer	16
5	Sammanfattande analys	18
	Summary	20
	Källförteckning	22
	Elektroniska källor	22
	Muntliga källor.....	24
	Tryckta källor.....	25

1 Inledning

1.1 Om rapportens syfte och informationsläget

Det här är den andra av tre delar i en rapportserie som ger en introduktion till den uzbekiska staten och dess förhållningssätt till sin befolkning. Del ett "Uzbekistan – politisk utveckling och situationen på människorättsområdet" fokuserar på det politiska läget i Uzbekistan, landets samhällsstyrning och situationen på människorättsområdet på ett översiktligt plan. Den här rapporten beskriver närmare situationen för religiösa individer och människorättsaktivister samt situationen för hbtq-personer. Del tre, "Uzbekistan – migration och återvändande", behandlar synen på migration och återvändande migranter, med ett särskilt fokus på personer som återvänder efter att ha sökt asyl utomlands.

Tillgången till information om situationen i Uzbekistan har under lång tid begränsats påtagligt av det repressiva styret och dess omfattande kontroll av civilsamhället och befolkningen i allmänhet. Oberoende journalister och internationella organisationer har inte tillåtit verka i landet, och med anledning av de svåra förhållandena på människorättsområdet har möjligheterna att konsultera källor på plats varit kraftigt begränsade och förenade med omfattande säkerhetsrisker. Sedan 2016 har dock situationen ändrats något efter maktskiftet i och med Karimovs död. Staten har lättat en aning på sin samhällskontroll, vissa internationella organisationer har bjudits in för att besöka och verka i landet och uzbekisk media har stegvis börjat uttrycka sig något mer kritiskt (även om självcensureringen fortsatt är utbredd). I december 2019 kunde därtill Migrationsverket för första gången resa till Uzbekistan för att inhämta information på plats.

I sammanhanget är ovanstående förändringar stora steg för Uzbekistan, men det handlar inte om några radikala förändringar på yttrande- eller tryckfrihetsområdet. Frånvaron av oberoende journalistik och ett etablerat civilsamhälle påverkar fortfarande informationsläget påtagligt. Rapporten bygger i huvudsak på aktuell skriftlig rapportering och på information inhämtad i samband med en utredningsresa i december 2019 där uzbekiska myndigheter och internationella organisationer konsulterades på en rad olika teman. Till viss del används även uppgifter inhämtade under utredningsresor till Norge, Kazakstan, Kirgizistan och Frankrike under de senaste fem åren, där initierade källor har konsulterats om situationen på människorättsområdet.

Tidigare versioner

Version	Titel	Datum	Lifos rapportnummer
1.2	Uzbekistan – utsatta grupper	2018-03-15	41024
1.1	Uzbekistan – utsatta grupper	2017-12-04	40658

1.0	Uzbekistan – utsatta grupper	2017-08-28	40185
-----	------------------------------	------------	-------

2 Religionsutövning

2.1 Den uzbekiska statens förhållningssätt till religion

Den uzbekiska staten har ett komplicerat förhållande till religion. Staten är sekulär men en stor majoritet av landets befolkning är sunnimuslimsk. Efter att den politiska oppositionen hade marginaliserats i nära anslutning till självständigheten 1991, kvarstod religiösa ledare som de största politiska utmanarna mot den befintliga eliten under Islam Karimovs ledning. Under 1990-talet följde en intensiv kamp mot vad som beskrevs som religiös extremism och fundamentalism. Godtyckliga arresteringar var en utbredd företeelse och till synes vem som helst kunde gripas och åtalas för t.ex. wahabism eller deltagande i förbjuden islamistisk grupp.¹

Efter Karimovs död har repressionen av religionsutövning lättat något och den tidigare nitiska kontrollen av religiösa symboler och aktiviteter utanför moskéerna har avtagit.² För första gången på 15 år har United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF) bedömt att Uzbekistan inte ska ses som ett land "of particular concerns" när det kommer till religionsfrihet. USCIRF hänvisar bland annat till samarbetet med USA i frågor som rör religionsfrihet, nedstängningen av fängelset Jaslyk och ett infört förbud för brottsbekämpande organ att trakassera religiösa samfund.³ Den nya administrationen under Sjavkhat Mirzijojev har dock inte offentligt utvärderat Karimovs hantering av det upplevda hotet från islamistiska grupper, även om viss kritik har riktats mot säkerhetstjänstens arbetsmetoder.⁴ Samtidigt rättfärdigas Karimovs hantering av situationen i det statliga narrativet, bl.a. med hänvisningar till inbördeskriget som bröt ut i grannlandet Tadzjikistan mellan den politiska sekulära eliten och den islamistiska oppositionen.⁵

I dagens politiska diskurs betonas vikten av "måttlig" islam och regeringen tycks arbeta för att göra religionen folklig.⁶ Bland annat har flera religiösa utbildningsinstitut upprättats i syfte att motverka "religiös ignorans" och stärka befolkningens kunskap om "islams

¹ Jamestown Foundation, *Uzbek Government Eases Restrictions on Muslims*, 2018-04-12, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

² Initierad källa B, samtal i Almaty, Kazakstan, 2017-11-08 och 2017-11-09; Journalist C, samtal i Almaty, Kazakstan, 2017-11-08 och 2017-11-09; Internationell expert, videointervju, 2020-06-24.

³ The Diplomat, *US Religious Freedom Report Signals Improvements in Uzbekistan*, 2020-04-29, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

⁴ Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *President Says Time's Up For 'Mad Dog' Uzbek Security Service*, 2018-02-19, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

⁵ Jamestown Foundation.

⁶ Anonym källa A, samtal i Tasjkent, Uzbekistan, 2019-12-03; Elin Jönsson, SVT-korrespondent, telefonintervju, 2018-03-09.

sanna värderingar”.⁷ Enligt en källa försöker den uzbekiska staten bli förknippad med medeltidens muslimska högkultur istället för Karimovs skräckvälde och positionera sig som en representant för ”tolerant islam”.⁸ Historiska platser som Samarkand, Bukhara och Tasjkent har fått egna institut för islamstudier.⁹

Uzbekistan har återfört många kvinnor och barn med kopplingar till Islamiska staten (IS) från lägren i Irak och Syrien.¹⁰ Dessa individer har tagits emot utan att åtalas och har rehabiliterats och återintegrerats i samhället.¹¹ Enligt en källa kan återförandet vara ett sätt för staten att ge en positiv bild av måttlig islam. Det kan även vara ett sätt för staten att ha koll på och övervaka dessa individer och deras kontakter för att hitta andra radikala personer.¹²

Flera bedömare betonar vikten av försiktighet i utvärderingar av Mirzijojevs påbörjade reformer och hänvisar till att Karimov svors in som president med en hand på konstitutionen och en hand på Koranen – och också erbjöd religiösa lättnader i början av sin tid vid makten. Lättnader som senare drogs tillbaka efter att radikala röster gjorde sig hörda.¹³ En internationell expert beskriver samtliga pågående reformer som en process där man tar två steg framåt och ett steg bakåt. Fortfarande kan enskilda utsättas för vedergällningar av polis, säkerhetstjänst, eliten eller andra inflytelserika aktörer. De flesta vanliga människor har få resurser att använda sig av för att skydda sig från sådana övergrepp.¹⁴

2.2 Religionsutövning som inte sanktionerats av staten

All laglig religiös aktivitet i Uzbekistan måste ha sanktionerats av staten.¹⁵ Undertryckandet av all icke-sanktionerad religiös verksamhet utgår i stor utsträckning från 1998 års religionslag som bl.a. förbjuder all icke-sanktionerad religiös litteratur och annat material (exempelvis ljudupptagningar av predikningar) och alla former av icke-sanktionerade religiösa sammankomster.¹⁶ Lagstiftningens svepande formuleringar och godtycklighet har möjliggjort för uzbekiska myndigheter att arresterar människor på oklara grunder. Att röra

⁷ Silk Road Studies, *Religion and the Secular State in Uzbekistan*, 2018, s. 32–34, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

⁸ Steve Swerdlow, Uzbekistanexpert, Human Rights Watch, samtal i Oslo, Norge, 2019-12-04.

⁹ Ibid.

¹⁰ Anonym källa D, samtal i Tasjkent, Uzbekistan, 2019-12-03.

¹¹ Ibid.; Swerdlow; Uzbekistan, Inrikesministeriet, samtal i Tasjkent, 2019-12-04.

¹² Anonym källa A.

¹³ RFE/RL, *Ban On Turkish Soap Opera Reflects Uzbek President's New Approach To Islam*, 2018-02-23, [url](#) (Hämtad 2020-09-21); Akbarzadeh, Shahram, *Uzbekistan and the United States: Authoritarianism, Islamism and Washington's Security Agenda*, Zed Books Ltd, New York, 2005, kap. 1; Sengupta, Anita, *The Formation of the Uzbek Nation-state: A Study in Transition*, Lexington Books, 2003, s. 238.

¹⁴ Internationell expert.

¹⁵ Initierad källa A, samtal i Oslo Norge, 2017-06-09; Forum 18, *Uzbekistan: Torture, prison for "illegal" religious materials*, 2016-12-19, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

¹⁶ Human Rights Watch (HRW), samtal med företrädare i Oslo, Norge, 2015-02-10; Initierad källa A, 2017; Forum 18, 2016-12-19.

sig utanför statens ramar för religionsutövning kan leda till hårda fängelsestraff, trakasserier och övergrepp.¹⁷ Tusentals personer har suttit fängslade på grund av extremismanklagelser. Många har släppts efter Mirzijojevs benådningar men något antal går inte att uppskatta i dagsläget och många sitter fortsatt fängslade på tveksamma grunder.¹⁸ Samtidigt bör det betonas att de som frisläppts inte har rentvåtts utan är villkorligt frigivna. Det innebär att de kan betraktas med misstänksamhet, övervakas av myndigheterna och ha svårt att finna arbete.¹⁹

2.2.1 Religiös aktivitet utanför de officiella moskéerna

Muslimerna har under lång tid varit begränsade till att endast få utöva religiös aktivitet i officiella moskéer.²⁰ Bön eller religiösa samtal utanför moskéns regi har inte accepterats och sådana aktiviteter har varit förenade med stora risker.²¹ Alla imamer ska vara godkända av staten och har i uppgift att bevaka sina församlingar för att identifiera potentiella radikalister och extremister. Även mahallorna²², särskilt deras ledare men även nya personalkategorier som under senare år har introducerats, har i uppgift att övervaka befolkningen för att hitta radikala individer.²³ Introduktionen av dessa nya personalkategorier, som benämns "socialarbetare" och "förebyggande tjänstemän", kan fylla viktiga funktioner i att t.ex. förebygga våld i hemmet och upptäcka barn som lever under missförhållanden, men innebär också att ytterligare myndighetsföreträdare har en bevakande roll i relation till befolkningens religionsutövning. Till detta kan läggas att säkerhetstjänsten har bibehållit sin auktoritet på området, att polisens roll har expanderats och att det nya nationalgardet också har till uppgift att rapportera extremistiska beteenden och misstänkt terrorism.²⁴

Huruvida fysiska inofficiella moskéer existerar eller inte i dagens Uzbekistan är något oklart. Flera källor enas kring att det rör sig om en definitionsfråga och att regelrätta underjordiska moskéer förmodligen inte existerar.²⁵ Däremot existerar något som skulle kunna beskrivas som studiecirkel där folk samlas i varandras hem för religiösa samtal och eventuellt språkstudier i arabiska. Det senare exemplet godkänns mer eller mindre av staten, men de flesta uzbekerna har lärt sig inom vilka ramar de kan röra sig för sin religionsutövning och håller sig där för att inte dra till sig uppmärksamhet. Muhammad Sodiqs aktiviteter i landet är ett exempel på en stor parallell religiös rörelse som tilläts verka även under Karimov-regimen. Rörelsen hade inte några egna moskéer utan dess följare besökte den officiella moskén, men organiserade egna studiecirkel och andra aktiviteter.²⁶ Andra

¹⁷ Initierad källa A, 2017; Forum 18, 2016-12-19.

¹⁸ HRW, *World Report 2020 – Uzbekistan*, 2020-01-14, [url](#) (Hämtad 2020-09-21); Swerdlow.

¹⁹ Internationell expert; HRW, *Uzbekistan: Release and Rehabilitate Political Prisoners*, 2018-11-17, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

²⁰ Initierad källa A, 2017.

²¹ Ibid; Journalist B, samtal i Osj, Kirgizistan, 2016-10-18; Initierad källa B; Journalist C.

²² En mahalla är en semi-statlig administrativ och social institution som utgörs av bostadsdistrikt.

²³ Internationell journalist A, videointervju, 2020-07-02.

²⁴ Internationell expert.

²⁵ Ibid.; Internationell journalist B, videointervju, 2020-06-23.

²⁶ Internationell expert.

källor gör gällande att regelrätta, fysiska moskéer existerar. Det kan t.ex. handla om att personer hyr lokaler under förevändning att en fest ska arrangeras när det egentliga syftet är att hålla religiösa sammankomster. De sociala nätverken i uzbekiska samhällen är så pass vidsträckta och kompakta att det är möjligt att arrangera sådant genom sina kontakter.²⁷

Tidigare uppgifter har gjort gällande att traditionen att samlas i varandras hem efter fredagsbönen för religiösa samtal ur myndighetssynpunkt betraktades som allvarliga överträdelse och kunde leda till gripanden och åtal för grundande av illegal religiös organisation.²⁸ Idag ter sig situationen mer komplex. Avgörande för om sådana sammankomster accepteras av myndigheterna kan, förmodligen, vara om deltagarna är i samma ålder eller en åldersmässigt blandad grupp, mötenas frekvens samt mer ytliga tecken, såsom om de bär skägg och huvudbonad [sannolikheten för att möten ska väcka myndighetsreaktion är högre om de sker ofta och där deltagarna är unga män som bär religiösa attribut, Migrationsanalys tolkning].²⁹ Lättnaderna i kontrollen av religiös aktivitet sedan maktskiftet har gjort att folk i större utsträckning vågar föra religiösa samtal utanför moskén, och polisen ingriper inte i samma utsträckning som tidigare.³⁰ En källa uppgav under 2017 att det bl.a. är möjligt att bjuda in en imam till sitt hem för att delta vid bröllopsmiddagen efter en vigsel, vilket inte var möjligt tidigare.³¹ En av de journalister som konsulterades samma år underströk dock att det inte är möjligt att ställa sig på ett torg för offentlig bön eller för att proklamera sin trosuppfattning. Det som sker nu är att folk tenderar att diskret be inne på caféer eller dylikt.³²

2.2.2 Innehav av förbjuden religiös litteratur

Strafflagens artikel 244 förbjuder produktion, innehav, distribution och import av illegalt religiöst material. Det råder strikt censur och samtlig religiös litteratur som importerats måste godkännas av den statliga kommittén för religiösa angelägenheter.³³ En person som bryter mot artikel 244 kan enligt artikeln straffas med böter eller upp till tre års korrigerande straffarbete (eng. correctional labor).³⁴ Polis och säkerhetstjänst genomför räder mot privatpersoners hem, arbetsplatser och religiösa samfund där religiös litteratur beslagtogs och åtal kan väckas.³⁵ Men att göra sig skyldig till någonting av ovanstående kan även leda till allvarigare extremismanklagelser och långa fängelsestraff.³⁶

²⁷ Internationell journalist A.

²⁸ Ferghana News Agency, 2012.

²⁹ Internationell journalist A.

³⁰ Initierad källa B; Journalist C.

³¹ Initierad källa B.

³² Initierad källa A, 2017.

³³ Forum 18, 2016-09-29; Forum 18, *Uzbekistan: Religious literature fines and confiscations continue*, 2017-02-10, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

³⁴ Forum 18, 2016-09-29.

³⁵ Forum 18, *Uzbekistan: Despite coronavirus lockdown officials continue literature raids*, 2020-04-17, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

³⁶ Ibid.

Det finns en lista över förbjudna islamiska texter som uppdateras kontinuerligt av den statliga kommittén för religiösa angelägenheter. Omkring 200 texter finns numera på listan. Texter som inte specificeras är inte per automatik lagliga utan måste få ett expertutlåtande av kommittén. Listan är inte en offentlig handling i dagsläget.³⁷

2.3 Samröre med islamistiska grupperingar

Exakt vilka organisationer som är förbjudna är oklart då lagstiftningen bygger på hemliga listor som är under ständig förändring.³⁸ Den rättsliga regleringen skapar oförutsägbarhet med vaga definitioner om vad som är en förbjuden organisation eller en fundamentalistisk idé. Det skapar även utrymme för godtyckliga arresteringar.³⁹

Enligt RFE/RL är IS, Hizb ut-Tahrir, Tablighi Jamaat, Nurchilik, Akramiya och Katiba Tawhid wal-Jihad några av de förbjudna organisationerna.⁴⁰ Särskilt repression av medlemmar eller påstådda medlemmar i Hizb ut-Tahrir och terrororganisationen IMU har uppmärksammats tidigare. Det har dock rätt oklarhet huruvida några islamistiska grupperingar över huvud taget har kunnat verka i landet under senare år. Enligt en källa som konsulterades i december 2019 finns inte några aktiva islamistiska rörelser i Uzbekistan. De flesta jihadister lämnade landet efter händelserna i Andizjan 2005 och flydde till Tadzjikistan eller Afghanistan.⁴¹ En internationell expert uppger att han inte har sett några indikatorer på att det existerar några våldsamma extremistiska grupperingar i landet, men menar att det inte heller är en omöjlighet. Experten menar att det säkert finns religiösa personer som kan inspirera enskilda till våldsamheter, men har själv inte sett några pålitliga bevis för att organiserade eller semi-organiserade grupper skulle existera i landet. Däremot har organisationen Hizb-ut Tahrir närvaro i landet.⁴² Under 2019 och 2020 har det rapporterats om att medlemmar i Hizb-ut Tahrir har gripits i Ferghanadalen efter att, enligt myndigheterna, ha spridit extremistiska idéer och litteratur bland befolkningen, samt att myndigheterna har genomfört nationella sökinsatser efter medlemmar i Hizb-ut Tahrir.⁴³

Uzbekisk media har även uppmärksammat arresteringar av medlemmar tillhörande den extremistklassade och förbjudna gruppen Jihodchilar under 2020. Enligt uppgifter från uzbekiska myndigheter ska de arresterade personerna ha formerat grupper sammanslutna

³⁷ Ibid.; RFE/RL, 'Reforming' Uzbekistan Makes Bid Additions To List Of Banned Materials, Websites, 2020-01-26, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

³⁸ HRW, 2015.

³⁹ Memorial, samtal med företrädare i Oslo, Norge, 2015-02-02; Internationell expert.

⁴⁰ RFE/RL, 2020-01-26.

⁴¹ Anonym källa A.

⁴² Internationell expert.

⁴³ BBC Monitoring [betaljänst], Several detained for 'extremism propaganda' in Uzbek east, 2020-05-29, [url](#) (Hämtad 2020-09-21); Eurasianet, Uzbekistan keeps up heat on marginal Islamic groups, 2020-05-29, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

till utländska extremistiska organisationer och spridit skadlig propaganda bland befolkningen.⁴⁴ Enligt en källa har personer som anklagats för att tillhöra gruppen ställts inför rätta vid ett tiotal tillfällen.⁴⁵ Den internationella experten understryker att statliga uppgifter om våldsbejakande extremistiska rörelserns existens i landet inte är pålitliga. Det är vanligt förekommande att uzbekiska myndigheter anklagar individer för medverkan i extremistisk organisation på lösa grunder och i vissa fall har myndigheterna även hittat på namn för sådana organisationer.⁴⁶ Även andra källor ger uttryck för liknande ifrågasättanden av uzbekiska myndigheters uppgifter om extremistiska grupper i landet.⁴⁷

Den radikaliserings som sker av vissa uzbeker äger vanligtvis rum utomlands. I sammanhanget är IS en aktuell förbjuden organisation. Enligt en källa kan en person som åtalas för medlemskap i IS riskera upp till 18 års fängelse med möjlighet till förlängning (även om myndigheterna själva hävdar att de inte längre förlänger straff enligt källan). Oavsett grupptillhörighet menar källan att myndigheterna sannolikt hänsynslöst går efter vem helst de tror kan vara terrorist.⁴⁸

2.4 Att vara "för" religiös och måttfull islam

Den statliga kontrollen av religionsutövning är omfattande och framförallt praktiserande muslimer har varit föremål för restriktioner och övervakning.⁴⁹ Alla moskéer är försedda med kameror i syfte att övervaka imamernas predikningar och moskéns besökare.⁵⁰ En person som upplevs vara "för" religiös kan misstänkliggöras av myndigheterna, men uppfattningen om vilket sorts beteende som kan dra till sig sådan uppmärksamhet går isär mellan konsulterade källor. Enligt tidigare uppgifter kunde en person som vid varje möjligt tillfälle besökte moskén dra myndigheternas intresse till sig.⁵¹ Senare information ger en annan bild. Enligt en källa finns det inget hinder för en person att be fem gånger om dagen så länge det sker i moskén.⁵² En annan källa beskriver det som att personer inte längre misstänkliggörs enbart på den grunden att de är praktiserande muslimer. Som praktiserande muslim kan du gå på alla bönen möten du vill utan problem och utöva din religion så länge du håller dig inom statens ramar. Det finns dock handlingar som kan trigga säkerhetstjänsten intresse för en person. Även om restriktionerna förefaller ha lättat bör man inte vara "för" religiös. Detta betonas bl.a. i den officiella retoriken, på samma sätt får den sekulära staten inte sammanblandas med religiösa ambitioner.⁵³ En annan källa

⁴⁴ BBC Monitoring [betaltjänst], *Jihadist group busted in Uzbek south*, 2020-06-10, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

⁴⁵ Internationell journalist A.

⁴⁶ Internationell expert.

⁴⁷ Internationell journalist A.

⁴⁸ Sverdlow.

⁴⁹ Jamestown Foundation.

⁵⁰ Initierad källa, 2017; Internationell expert.

⁵¹ Ferghana News Agency, 2012.

⁵² Journalist B.

⁵³ Internationell journalist A.

har en liknande utgångspunkt för att beskriva tabun: alla former av ifrågasättande av staten och förd politik på religiös grund misstänkliggör personer.⁵⁴

Godtyckligheten i tolkningen och efterlevnaden av religionslagstiftningen betonas dock av flera källor. En internationell expert menar att det kan räcka med att visa sig i rituella attribut i offentligheten eller be på ett avvikande sätt för att misstänkliggöras och eventuellt kallas in till förhör. Att knyta en sjal under hakan istället för i nacken liksom att ha långt skägg kan tolkas som brottsliga handlingar. Den vaga lagstiftningen ger myndigheterna utrymme att i princip göra vad de vill och är man väl inne i systemet betraktas man inte riktigt längre som en medborgare eller ens som en person, och en sådan situation kan leda vart som helst. Detsamma gäller om en person finns på kontaktlistan i en arresterad persons telefon – detta kan även utan andra omständigheter misstänkliggöra en person.⁵⁵

En initierad källa beskriver hur islam å ena sidan är djupt integrerat i det uzbekiska samhället men att det finns en balansgång där det å andra sidan inte är önskvärt att uppfattas som alltför religiös på grund av farhågor om att anklagas för extremism. På så vis följer invånarna de ritualer som är av vikt för deras liv, samtidigt som det finns en angelägenhet om att visa en avslappnad inställning till tron genom att exempelvis dricka alkohol.⁵⁶ Samma källa uppger 2020 att det finns en känsla av förändring, förr (innan Karimovs död) var det farligt att ha skägg eller explicit islamisk klädsel. Men samtidigt finns "gamla vanor" kvar inom bl.a. polis och säkerhetstjänst på lokal nivå. Företeelsen är mindre utbredd men förekommer fortsatt och är mer selektiv och har flyttat online i och med att fler uttrycker sig via sociala medier.⁵⁷

Kvinnor som bär hijab och män med traditionella skägg i offentliga sammanhang har tidigare varit exempel på personer som kan väcka misstänksamhet hos omgivningen och hos myndigheterna samt utsättas för trakasserier och utpressning.⁵⁸ Samtidigt varierar det religiösa uttrycket geografiskt. I vissa samhällen på landsbygden är traditionell muslimsk klädsel norm medan det är mer ovanligt i större städer.⁵⁹ Befolkningen i Ferghanadalen präglas i stort av en mer djuprotad religiös övertygelse än i övriga delar av landet.⁶⁰ En senare trend är lättnad i kontrollen av religiösa attribut, exempelvis tycks de kvinnor som bär hijab nu kunna göra det utan att trakasseras av polis i samma utsträckning som tidigare.⁶¹ En källa beskriver det som att en lättnad har skett i den strikta kontrollen av folkets "vardagliga" religionsuttryck.⁶² Andra källor beskriver det dock som att myndigheterna fortfarande är mycket misstänksamma mot personer som bär religiösa uttryck⁶³ och

⁵⁴ Internationell expert.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Initierad källa A, 2017

⁵⁷ Initierad källa A, 2020.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.; Journalist B.

⁶⁰ Initierad källa B.

⁶¹ Ibid.; Journalist C; Jamestown Foundation.

⁶² Initierad källa B; Journalist C.

⁶³ Internationell journalist A; Internationell expert.

det förekommer sporadiska rapporter om övergrepp, som t.ex. tvångsrakningar och riktad diskriminering som utesluter personer med religiösa attribut från undervisningssalar m.m.⁶⁴ I tidigare nämnda Ferghanadalen har kampanjer genomförts där kvinnor tvingats att ta av sig sina hijaber.⁶⁵

Trots vissa lättnader är Uzbekistan fortsatt en restriktiv miljö när det kommer till religionsfrihet och vaga lagparagrafer som möjliggör att repression kvarstår. Enskilda individer är på så vis utsatta och sårbara för övergrepp från uzbekiska myndigheter.⁶⁶ En källa uppmärksammar att maktmissbruket kan variera och att det kan förekomma att lokala ledare inte följer den officiella doktrinen (se även uppgifter ovan om kvarvarande "gamla vanor" inom polis och säkerhetstjänst).⁶⁷

2.5 Skillnader för olika religiösa grupper

Muslimer utpekas som mest utsatta för statlig repression⁶⁸, men även kristna samfund har svårt att verka i landet. Det faktum att alla former av missionering är förbjuden utgör ett problem för vissa kristna minoritetssamfund där detta är en fundamental del av religionsutövningen. Protestanter, baptister och medlemmar i andra mindre samfund arresteras återkommande med anledning av detta förbud.⁶⁹ Vissa organisationer har svårt att registrera sig och därigenom legalisera sin verksamhet.⁷⁰ I december 2018 förbjöd Mirzijojev säkerhetstjänsten från att fortsätta med tillslag mot religiösa samfund. Rapporter om enstaka tillslag förekommer men företeelsen tycks ha minskat drastiskt.⁷¹

3 Politisk opposition, människorättsaktivister och journalister

Som tidigare nämnts marginaliserades den sekulära politiska oppositionen tidigt under 1990-talet. Repression av politiska meningsmotståndare har överlappat inskränkningar av religionsfriheten, dels genom att det uzbekiska styret har förklätt politisk repression under anklagelser om religiös extremism, dels genom att religiösa rörelser har varit ett av få

⁶⁴ Jamestown Foundation; BBC Monitoring [betaltjänst], *Explainer: Anti-beard campaign causes stir in Uzbekistan*, 2019-08-29, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

⁶⁵ Internationell journalist A.

⁶⁶ Swerdlow.

⁶⁷ Anonym källa A.

⁶⁸ Forum 18, *Uzbekistan: Religious literature fines and confiscations continue*, 2017-02-10, [url](#) (2020-09-21); United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *Uzbekistan – Recommended for Special Watch List*, 2020, s. 85, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

⁶⁹ Swerdlow.

⁷⁰ USCIRF, 2020, s. 85.

⁷¹ USCIRF, *Country Update: Uzbekistan*, januari 2020, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

alternativ till politiskt motstånd i Uzbekistan.⁷² På så vis är det svårt att avgöra hur många av dem som sitter fängslade på extremismanklagelser som är att betrakta som politiska fångar [Migrationsanalys anm.].

Även om vissa lättnader har skett på människorättsområdet är politiska rättigheter och pluralism inte prioriterade frågor i reformarbetet.⁷³ Snarare premieras ekonomiska förändringar och att förbättra befolkningens socioekonomiska situation.⁷⁴ Det finns i dagsläget inte någon organiserad politisk opposition i landet, men det finns oppositionella röster bland bloggare och journalister.⁷⁵ Enligt en internationell journalist skulle regeringen ha kunnat göra mer för att skapa en genuin politisk opposition i landet, men att de hävdar att de vill ha en organisk födelse av en politisk opposition utan inblandning från dissidenter i exil.⁷⁶

Media och civilsamhället rapporteras ha ett större utrymme för sitt arbete i dagsläget jämfört med under Karimov, men begränsas fortsatt av de strikta regler som råder för demonstrationstillstånd, registrering av civilsamhällesorganisationer m.m.⁷⁷ Det går att se en förändring vad gäller utrymmet för att lyfta kritik hos aktivister, journalister och folk i allmänhet.⁷⁸ Det förekommer kritisk rapportering i större utsträckning än tidigare, vilket välkomnas av styret till viss grad. Med det finns känsliga områden som man inte bör beröra från myndigheternas synvinkel. Att ifrågasätta Mirzijojev eller det politiska toppskiktet är exempelvis inte aktuellt för inhemsk media eller civilsamhället.⁷⁹ Att beröra sådana ämnen kan göra en person misstänkt och sårbar för statlig repression.⁸⁰ Därtill är det svårt för media att få tillgång till bland andra Mirzijojev då det anses vara för tidigt för presidenten att låta sig intervjuas. All kommunikation med media sker genom presidentens press-tjänst. Det är på så vis inte möjligt att göra några riktiga analyser av politiken, utan snarare blir det presidentens propaganda som media kan använda som material.⁸¹ Det finns de som kritiserar Mirzijojev och bl.a. de officiella positioner som har tilldelats hans döttrar och svärsöner, men de gör det inte öppet och vill inte låta sig citeras.⁸²

⁷² Swerdlow; Utrikespolitiska Institutet (UI), Landguiden [betaltjänst], *Modern historia*, 2019-11-12, [url](#) (Hämtad 2020-09-21); Rashid, Ahmed, They're only Sleeping – Why militant Islamicists in Central Asia aren't going to go away, *The New Yorker*, 2002-01-14, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

⁷³ Swerdlow; Internationell journalist C, videointervju, 2020-07-07.

⁷⁴ Internationell journalist C.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Congressional Research Service, *Reforms in Uzbekistan*, 2020-01-15, [url](#) (Hämtad 2020-09-21); Internationell journalist A; Internationell journalist C.

⁷⁸ Internationell journalist A; Internationell journalist C; Anonym källa B, samtal i Tasjkent, Uzbekistan, 2019-12-03; Anonym källa E, samtal i Tasjkent, Uzbekistan, 2019-12-04.

⁷⁹ Internationell journalist A; Internationell journalist B; Internationell journalist C.

⁸⁰ Internationell journalist A; Internationell journalist B; Internationell expert.

⁸¹ Internationell journalist C.

⁸² Ibid.

Bortsett från det politiska toppskiktet kan media kritiskt behandla känsliga ämnen i dagsläget. Det har rapporterats om tortyr, dåliga fängelseförhållanden, bristande självständighet inom domstolsväsendet och andra fundamentala problem.⁸³ Det förekommer dock enskilda fall från de senaste åren där journalister och andra kritiska röster utdömts fängelsestraff. Under 2017 dömdes fyra politiska kritiker till fängelsestraff enligt en källa.⁸⁴ Samma år häktades journalisten/bloggaren Bobomurod Abdullaev och dömdes under 2018 för försök att omkullkasta den konstitutionella ordningen (artikel 159).⁸⁵ Fallet drog till sig stor internationell uppmärksamhet och Abdullaev dömdes till böter – ett förhållandevis mildt straff då han riskerade upp till 20 års fängelse.⁸⁶

Under Karimovs sista år uppgavs mellan 15 och 40 människorättsaktivister verka i landet under konstant press från myndigheterna i form av övervakning, husarrest, frihetsberövanden och förhör av säkerhetstjänsten.⁸⁷ Det rapporteras fortsatt om enskilda fall där människorättsaktivister övervakas och utsätts för trakasserier av polis och säkerhetstjänst. Människorättsaktivister som har benådats från långa fängelsestraff har utsatts för övervakning och skrämseltaktik av uzbekiska myndigheter om de har uppvisat tendenser till att fortsätta med sin aktivism.⁸⁸ Det förekommer även fortsatta rapporter om att människorättsaktivister och kritiker har hotats med och utsatts för psykiatrisk tvångsvård.⁸⁹ Enligt en källa används vanligen följande artiklar mot människorättsaktivister (samma artiklar användes regelbundet under Karimov gentemot politiska dissidenter och kritiker):

- 120 (sex mellan män)
- 159 (försök att omkullkasta den konstitutionella ordningen)
- 223 (illegal utresa eller inresa i Uzbekistan)
- 244-1 (produktion eller distribution av material som utgör ett hot mot allmän säkerhet eller ordning)
- 244-2 (skapande, ledande eller deltagande i religiös extremistisk, separatistisk eller fundamentalistisk grupp eller andra förbjudna organisationer).⁹⁰

Ytterligare en artikel som nämns i viss rapportering är artikel 194: "misslyckande att följa krav från polis".⁹¹ Fängslande av människorättsaktivister förekommer fortfarande, men

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Association for Human Rights in Central Asia (AHRCA), *New names for new times: updates lists of prisoners imprisoned on politically motivated grounds in Uzbekistan*, 2018-04-18, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

⁸⁵ HRW, *Uzbekistan: Investigate Torture of Journalist*, 2018-02-14, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

⁸⁶ HRW, *Uzbekistan: Reporter Convicted but Spared Jail*, 2018-05-07, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

⁸⁷ HRW, 2015.

⁸⁸ Civil Rights Defenders, *Uzbekistan: Stop Harassing Human Rights Defenders*, 2018-11-20, [url](#) (Hämtad 2020-09-21); Amnesty International (AI), *Uzbekistan 2019*, [odaterad], [url](#) (Hämtad 2020-09-21); AHRCA, 2018-04-18.

⁸⁹ AI; AHRCA, 2018-04-18.

⁹⁰ AHRCA, 2018-04-18.

⁹¹ AHRCA, *Uzbekistan: Facebook users detained and questioned*, 2018-09-13, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

tycks inte längre ske med samma systematik som tidigare.⁹² I de fall där aktivister eller andra kritiker har gripits och åtalats har det funnits en tendens att utdöma långt mildare straff än under Karimovs tid vid makten. Under 2018 greps ett antal bloggare och aktivister i anslutning till den debatt som följde efter ett omstritt förbud av hijab på universiteten. Vissa dömdes till 14 dagars villkorlig dom för huliganism. Enligt en internationell expert skulle samma beteende under Karimov kunna ha lett till långa fängelsestraff eller att personen dödades av myndigheterna.⁹³ Staten signalerar dock genom gripanden och åtal att man kan slå till om frågor och kritik som de ogillar lyfts.⁹⁴ Områden som betraktas som problematiska får inte heller något statligt bistånd, enligt en journalist, och att skapa sig en plattform och nå ut med ett särskilt budskap kan därför vara svårt.⁹⁵ Människorättsaktivisters utsatthet tycks, som tidigare nämnt, vara beroende av vilka ämnen de adresserar. Att beröra känsliga områden kan väcka myndigheternas intresse av att övervaka och eventuellt tysta en kritisk röst.⁹⁶

Säkerhetstjänsten uppges fortsätta söka upp och häkta personer som de betraktar som fiender mot staten.⁹⁷ En internationell expert beskriver hur alla former av ifrågasättande av staten kan leda till statlig repression. Även religion kan vara ett sådant känsligt område.⁹⁸ En källa uppger att ett dussintal personer har utsatts för godtyckliga arresteringar och timslånga förhör efter aktiviteter på Facebook. Dessa personer hade delat, gillat eller kommenterat andra användares inlägg som uteslutande tycks ha bestått av innehåll som rör religiösa frågor. Enligt källan ska flera av dem som tagits in till förhör ha fått under-teckna uttalanden om att inte delta i någon ytterligare "misstänksam" aktivitet.⁹⁹ En internationell expert påpekar att en person kan dras med i anklagelserna mot en misstänkt person bara genom att finnas på dennes kontaktlista i mobilen, och när en person väl är inne i systemet är man mycket sårbar för att utsättas för övergrepp.¹⁰⁰ Godtyckligheten gällande vem, var och när en person utsätts för myndighetsrepression är omfattande.¹⁰¹ Andrei Kubatin dömdes till 11 års fängelse under 2017 för att ha delat publika historiska dokument med en turkisk kulturattaché. Kubatin släpptes i september 2019 efter att hans fällande dom hade upphävts.¹⁰²

En stor förändring under Mirzijojev är att myndighetsaktörer inte kan vara lika säkra på att åtnjuta straffrihet för vilket beteende som helst. Sociala medier är ett forum genom

⁹² Internationell journalist A; Initierad källa A, e-post, 2020-06-22.

⁹³ Internationell expert.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Internationell journalist A; Initierad källa A, e-post, 2020-06-22.

⁹⁶ Internationell journalist B.

⁹⁷ HRW, 2020; Eurasianet, *Uzbekistan: Scholar imprisoned for espionage absolved and released*, 2019-09-27, [url](#) (Hämtad 2020-05-18).

⁹⁸ Internationell expert.

⁹⁹ AHRC, 2018-09-13.

¹⁰⁰ Internationell expert.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² HRW, 2020; Eurasianet, *Uzbekistan: Scholar imprisoned for espionage absolved and released*, 2019-09-27, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

vilket folk kan få rättvisa. I fall som får stor spridning och uppmärksamhet kan även rättvisa skipas för personer som har illabehandlats av statliga företrädare. Men en internationell expert påpekar att alla inte har resurser eller ett nätverk som kan dra igång en sådan kampanj om de blir arresterade. Människorättsaktivister, journalister och privatpersoner som står upp emot den politiska eliten kan råka illa ut och det råder uppenbar straffrihet för vissa personer i maktposition.¹⁰³

4 Hbtq-personer

Sex mellan män är straffbart med upp till tre års fängelse enligt den uzbekiska strafflagen.¹⁰⁴ Det finns ingen offentlig statistik över hur många utredningar som initieras av uzbekiska myndigheter.¹⁰⁵ Kriminaliseringen används dock för att hota och utpressa hbtq-personer, både från allmänhetens och från myndigheternas sida.¹⁰⁶ Kriminaliseringen skapar även en situation där hbtq-personer drar sig för att anmäla våldsbrott till polis och där särskilt män som har sex med män befarar att de själva ska bli åtalade.¹⁰⁷

Det finns ingen lagstiftning som skyddar hbtq-personer från diskriminering på grund av sexuell läggning och/eller könsidentitet.¹⁰⁸

I intervjuer med Open Democracy vittnar tre homosexuella personer om att livet i Tasjkent är något lättare för hbtq-personer än i andra delar av landet. I huvudstaden beskrivs det råda större mångfald och antalet människor gör det lättare att försvinna i mängden. Många döljer sin sexuella läggning, men det finns de som lever som öppet homosexuella, men samtidigt beskrivs dessa personer inte "skylta med" att de har en normbrytande sexuell läggning.¹⁰⁹ En homosexuell man som intervjuades av Open Democracy uppgav att han har kommit ut för sin omgivning, bl.a. sina kollegor, och att livet i Tasjkent inte är särskilt svårt för honom. Samtidigt poängterar han dock att det alltid finns en överhängande risk för att fängas, förnedras eller misshandlas, vilket gör sig påmint i perioder då det rapporteras om övergrepp mot hbtq-personer.¹¹⁰

En lesbisk kvinna, också intervjuad av Open Democracy, beskriver situationen för lesbiska kvinnor som lättare än för homosexuella män eftersom lagen inte förbjuder sexuella relationer mellan kvinnor. Hennes upplevelse är att lesbiska kvinnor inte utsätts för fysiska

¹⁰³ Internationell expert.

¹⁰⁴ Uzbekistan, *Criminal Code of the Republic of Uzbekistan*, 1994-09-22, art. 120, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

¹⁰⁵ Open Democracy, *In Uzbekistan, homosexuality is illegal. Here's what LGBT life is like there*, 2020-02-25, [url](#) (Hämtad 2020-09-21); United States Department of State (USDOS), *Country Report on Human Rights Practices 2019 – Uzbekistan*, 2020-03-11, s. 31, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

¹⁰⁶ Open Democracy.

¹⁰⁷ Swerdlow.

¹⁰⁸ USDOS, s. 31.

¹⁰⁹ Open Democracy.

¹¹⁰ Ibid.

övergrepp från allmänheten, som inte riktigt tar kvinnliga parrelationer på allvar. I intervjun understryker hon dock att den situation hon upplever är en fråga om tur och att motsatsen likväl kan inträffa.¹¹¹

Det förekommer rapporter om att uzbekiska myndigheter griper, utpressar och iscensätter situationer för att kunna arresterar homosexuella män¹¹² och personer som de betraktar som homosexuella män (t.ex. bisexuella män och transkvinnor).¹¹³ Det förekommer även rapporter om att brottsbekämpande organ tillämpar misshandel, tortyr och annan illabehandling under häktningstiden och förhör för att framtvinga erkännanden om "homosexuell aktivitet".¹¹⁴ Aktivisten Shohruk Salimov greps i augusti 2019 efter att uzbekisk polis ska ha iscensatt en situation där de kunde gripa honom för sexuellt umgänge med en annan man. Under förhör ska Salimov ha torterats och förnedrats och tvingats betala 20 000 amerikanska dollar för att släppas fri och slippa åtal.¹¹⁵ Amnesty International uppger att även lesbiska och bisexuella kvinnor är måltavlor för statlig repression av dessa slag, dessa uppgifter har dock inte kunnat bekräftas genom andra källor.¹¹⁶

Ämnen som rör hbtq är tabu och tas inte upp för diskussion.¹¹⁷ I en intervju menar en homosexuell man att folk generellt är ovilliga att prata om homosexualitet och att en följd-effekt är att det inte förekommer anti-gay-propaganda och hotfull stämning i offentligheten på samma sätt som i exempelvis Ryssland.¹¹⁸ I samband med avvisningar av internationella rekommendationer att avkriminalisera samkönade relationer har den uzbekiska regeringen uppgett att frågan är irrelevant för det uzbekiska samhället.¹¹⁹ Men även om frågan från vissa håll kan betraktas med ointresse eller som en icke-fråga har allmänheten generellt sett en negativ uppfattning och kunskapsbrister om homosexualitet och könsidentitet. Det förekommer att hbtq-personer utsätts för allvarliga övergrepp och våld.¹²⁰ I september 2019 mördades Shokir Shavkatov i Tasjkent efter att ha kommit ut på Instagram.¹²¹ Under de senaste åren har det även rapporterats regelbundet om fall där homosexuella män har misshandlats och förnedrats av grupper med människor – händelser som i vissa fall har filmats av förövarna och lagts ut på internet.¹²²

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.; Institute for War & Peace Reporting (IWPR), *Uzbekistan: LGBT Rights Neglected*, 2020-02-17, [url](#) (Hämtad 2020-09-21); RFE/RL, *Murder In Tashkent: Killing Of Gay Man Spotlights Plight Of Uzbek LGBT Community*, 2019-09-16, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

¹¹³ AI.

¹¹⁴ IWPR; Open Democracy; RFE/RL, 2019.

¹¹⁵ USDOS, s. 32.

¹¹⁶ AI.

¹¹⁷ Open Democracy; USDOS, s. 31.

¹¹⁸ Open Democracy.

¹¹⁹ USDOS, s. 31.

¹²⁰ Open Democracy.

¹²¹ IWPR; RFE/RL, 2019.

¹²² IWPR; Swerdlow; HRW, 2020; RFE/RL, *В Фергане студента раздели догола и жестоко избили, обвинив в гомосексуализме (видео)*, 2017-09-29, [url](#) (Hämtad 2020-09-21); Reuters, *Gay man's murder raises questions over Uzbek human rights reforms*, 2019-09-27, [url](#) (Hämtad 2020-09-21).

Civilsamhället är generellt sett svagt i Uzbekistan och det finns ingen organisation som arbetar särskilt med hbtq-personers rättigheter. Därtill rapporteras det om en tendens hos befintliga människorättsorganisationer att inte inkludera hbtq-personer i deras stödjande verksamhet.¹²³

5 Sammanfattande analys

Förändringarna i Uzbekistan har under de senaste åren varit stora och reformambitioner deklarerats på snart sagt alla samhällsområden. Medan det står klart att lättnader har skett i uzbekiska myndigheters starka kontroll av befolkningen, förefaller ändå ekonomiska reformer ha prioriterats framför åtgärder som syftar till att stärka respekten för grundläggande fri- och rättigheter. Det kan inte heller anses stå klart att det nya politiska styrets långsiktiga mål är att skapa en demokratisk stat.

På religionsområdet har inte något fullständigt skifte skett, varken i lagstiftning eller i retorik. Extremism ses fortfarande som ett hot och inget offentligt avståndstagande har gjorts mot den politik som fördes under Karimov som ledde till uppenbara övergrepp. Religionslagen som stiftades 1998 och förbjuder icke-sanktionerade religiösa sammankomster, litteratur och annat material är fortfarande i kraft och underlättar ett oförutsägbart och godtyckligt agerande av polis och säkerhetstjänst där "gamla vanor" alltså finns kvar. Fortfarande finns personer som avtjänar fängelsestraff på oklara religiösa grunder och fortfarande rapporteras om enskilda fall av övergrepp mot personer med religiösa attribut i det offentliga rummet.

Med detta sagt måste dock slås fast att lättnader i praktiken har skett. Många personer som tidigare har varit fängslade på religiösa grunder har släppts. Människor vågar i högre utsträckning och på olika sätt ge uttryck för sina religiösa övertygelser och myndigheterna ingriper inte i samma utsträckning.

Icke-sanktionerade religiösa sammankomster förekommer, såväl organiserade som mer spontana, och kan väcka myndighetsreaktioner och leda till bestraffning. Det är dock inte möjligt att entydigt formulera vad som triggar sådana reaktioner från myndigheterna. Det förefaller inte heller ske systematiskt såsom tidigare var fallet.

Hemliga förteckningar över förbjudna organisationer tillämpas fortfarande och vaga definitioner leder till oförutsäghet. Huruvida det faktiskt existerar några våldsbejakande, extremistiska organisationer i landet, annat än enskilda individer, är dock oklart. I sammanhanget bör uppgifter om individer som på oklara grunder anklagas för samröre med sådana grupper noteras.

¹²³ IWPR.

Flera källor pekar på vikten av att inte te sig "för religiös". Uttrycket är till sin natur vagt och låter sig med nuvarande informationsläge inte definieras närmare. Vad som inte tolereras kan variera, men att blanda samman politik och religion är tabubelagt.

Det saknas fortsatt en genuin och organiserad politisk opposition i landet. Dock finns vad som kan beskrivas som oppositionella röster i samhället. Utrymmet för media och civilsamhälle har blivit större under senare år, även om begränsande regler kvarstår. Det förekommer kritisk rapportering utan myndighetsreaktioner i större utsträckning än tidigare, vilket innebär att utrymmet för sådan rapportering kan sägas ha blivit större. Ämnen som utifrån sett förefaller vara känsliga, såsom bruket av tortyr, de dåliga fängelseförhållandena och rättsväsendets brister, har uppmärksammats. Det finns dock känsliga områden där kritisk rapportering inte accepteras av myndigheterna. Baserat på inhämtad information är det inte möjligt att göra en uppräknig av sådana områden, men utöver tabut att sammanblanda politik och religion, kan det tilläggas att källorna återkommande påtalar att det inte accepteras att ifrågasätta eller kritisera presidenten och det övriga politiska toppskiktet.

Det finns exempel på fall under senare år där enskilda journalister och andra kritiker har dömts till fängelsestraff och likaså förekommer fortsatt rapportering om enskilda kritiker som övervakas och trakasseras av myndigheter. Sådant myndighetsagerande förefaller dock inte ske med samma systematik som tidigare och källor observerar att straff som utdöms nu är mildare än tidigare. Fortfarande är dock myndigheternas agerande präglad av godtycklighet och oförutsägbarhet och fortfarande kan enskilda myndighetsföreträdare åtnjuta strafffrihet.

Sex mellan män är kriminaliserat och diskrimineringslagstiftning som inkluderar sexuell läggning och könsidentitet saknas. Kriminaliseringen förefaller vara avgörande för situationen för särskilt män som har sex med män. Denna grupp kan frukta att lagföras, men lagen för tillsammans med andra omständigheter i praktiken även med sig andra allvarliga konsekvenser. Givet de brister som råder inom bl.a. polis och säkerhetstjänst innebär kriminaliseringen att enskilda kan råka ut för utomrättsligt agerande – gripanden, utpressning, iscensättning av situationer – av myndighetsföreträdare. Kriminaliseringen, tillsammans med sådana erfarenheter, innebär även att enskilda som utsatts för brott avhåller sig från att anmäla till polis.

Livet uppges vara något lättare för hbtq-personer i Tasjkent (jämfört med övriga landet) eftersom det är en större stad med bättre möjligheter till anonymitet, men det måste understrykas att situationen även där präglas av de faktorer som beskrivs ovan. Uppgifter om en något bättre situation för lesbiska bör hanteras med försiktighet.

Summary

This report is the second part in a series of three aimed at giving an introduction to the Uzbek state and its relationship to its population. The first report was focused on the political situation and governance in Uzbekistan. This report highlights vulnerable groups, while the third part will focus on state response in relation to migration and returnees.

Major political changes have taken place in Uzbekistan during the last few years and more or less all-encompassing reform ambitions have been declared. While it can be concluded that the authorities' control over the population has been eased, it also seems clear that economic reforms have been given priority over measures to improve the respect for fundamental rights and freedoms. Related, it is not clear whether a democratic state is the ultimate goal of the current political leadership.

The state control over religious practices has not been fully eased, neither in legislation nor in the official rhetoric. Extremism is still seen as a threat and the current leadership has not officially distanced itself from the policies of Karimov and the evident abuses that its' implementation resulted in. The law on religion from 1998 is still in force and prohibits non-sanctioned religious gatherings, literature and other materials. The law facilitates arbitrary and unpredictable actions by police and security services, rendering in a tendency to stick to old patterns and practices. Individuals are still serving sentences handed out for vaguely defined crimes related to religious activities and there are still reports on individual cases of abuse targeting individuals displaying religious attributes in public space.

That said, it can be concluded that in practice the restrictions on religious freedoms have been eased. Many prisoners previously sentenced for crimes based on religious expression or affiliation have been released. Citizens seem to a greater extent be able to manifest their religious beliefs without intervention from the authorities.

Non-sanctioned religious gatherings, organized as well as spontaneous, occur and can provoke reactions from the authorities and lead to punishment. However, it is not possible to unambiguously define what might trigger reactions from the authorities and it appears that such reactions are not as systematic as previously.

Secret lists of forbidden organizations are still implemented and vague definitions lead to unpredictability. Whether violent, extremist organizations actually exist within the country, other than through individual supporters, is not clear. It should be noted that cases where individuals are accused of involvement in such groups are still reported.

Several sources point out the importance of not 'over expressing' religious affiliations. The concept is by nature vague and given lack of information it is not possible to define. What is not tolerated might vary, but not separating religion from politics is a taboo.

Uzbekistan is lacking genuine and organized political opposition, although what can be labelled individual oppositional voices in the society do exist. The space for media and civil society has expanded during the last few years, but limiting regulations are still in

force. There is critical reporting that does not provoke reactions from the authorities, which implies that the space for such reporting has increased. Topics that from an outside perspective appear to be sensitive, such as the use of torture, poor prison conditions and shortcomings within in the justice system, have been addressed in local media. However, there are sensitive areas where critical reporting is not accepted by the authorities. It is not possible to provide an exhaustive list of such areas or topics based on the gathered information, but it can be stated that in addition to the above-mentioned taboo of not separating religion from politics, several sources points out that questioning or criticising the president and the top-level political leadership is not accepted.

There are recent cases of journalists and other critics that have been handed prison sentences based on their reporting, and there are still reports of individual opposition figures being monitored and harassed. However, it seems such actions are at present undertaken less systematically by the authorities than under the previous leadership, and sources also observe that sentences that are handed out now are less severe than previously. Arbitrariness and unpredictability is still a factor and individual representatives of the authorities can still act with impunity.

Sex between men is illegal and legislation that include discrimination on the grounds of sexual orientation or gender identity is lacking. The criminalization seems to define the situation for especially men that have sex with men. This group might face prosecution, but together with other circumstances the law also has other serious consequences. Due to the law and given shortcomings within, inter alia, the police and security services, individuals are at risk falling victim to extra-judicial actions by representatives of the authorities – arrests, extortions, etcetera. The criminalization together with such experiences leads victims of crimes to refrain from reporting to the police.

It is reportedly slightly easier to live as an LGBT person in Tashkent compared to the rest of the country, due to the fact that it is a larger city which allow a higher degree of anonymity. However, it must be emphasized that also the situation in Tashkent is marked by the factors mentioned above.

Källförteckning

Elektroniska källor

Amnesty International (AI), *Uzbekistan 2019*, [odaterad], <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/uzbekistan/report-uzbekistan/> (Hämtad 2020-09-21)

Association for Human Rights in Central Asia (AHRCA), *New names for new times: updates lists of prisoners imprisoned on politically motivated grounds in Uzbekistan*, 2018-04-18, <https://ahrca.eu/uzbekistan/996-new-names-for-new-times-updated-lists-of-prisoners-imprisoned-on-politically-motivated-grounds-in-uzbekistan> (Hämtad 2020-09-21)

AHRCA, *Uzbekistan: Facebook users detained and questioned*, 2018-09-13, <https://ahrca.eu/uzbekistan/freedom-to-express/1057-uzbekistan-facebook-users-detained-and-questioned> (Hämtad 2020-09-21)

BBC Monitoring [betaltjänst], *Explainer: Anti-beard campaign causes stir in Uzbekistan*, 2019-08-29, <https://monitoring.bbc.co.uk/product/c2011sid> (Hämtad 2020-09-21)

BBC Monitoring [betaltjänst], *Several detained for 'extremism propaganda' in Uzbek east*, 2020-05-29, <https://monitoring.bbc.co.uk/product/c201rdpu> (Hämtad 2020-09-21)

BBC Monitoring [betaltjänst], *Jihadist group busted in Uzbek south*, 2020-06-10, <https://monitoring.bbc.co.uk/product/c201spee> (Hämtad 2020-09-21)

Civil Rights Defenders, *Uzbekistan: Stop Harassing Human Rights Defenders*, 2018-11-20, <https://crd.org/2018/11/20/uzbekistan-stop-harassing-human-rights-defenders/> (Hämtad 2020-09-21)

Congressional Research Service, *Reforms in Uzbekistan*, 2020-01-15, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11408> (Hämtad 2020-09-21)

The Diplomat, *US Religious Freedom Report Signals Improvements in Uzbekistan*, 2020-04-29, <https://thediplomat.com/2020/04/us-religious-freedom-report-signals-improvements-in-uzbekistan/> (Hämtad 2020-09-21)

Eurasianet, *Uzbekistan: Scholar imprisoned for espionage absolved and released*, 2019-09-27, <https://eurasianet.org/uzbekistan-scholar-imprisoned-for-espionage-absolved-and-released> (Hämtad 2020-09-21)

Eurasianet, *Uzbekistan keeps up heat on marginal Islamic groups*, 2020-05-29, <https://eurasianet.org/uzbekistan-keeps-up-heat-on-marginal-islamic-groups> (Hämtad 2020-09-21)

Forum 18, *Uzbekistan: Punished for religious books at home*, 2016-09-29, <https://www.ref-world.org/docid/57ee4e5c4.html> (Hämtad 2020-05-15)

Forum 18, *Uzbekistan: Torture, prison for "illegal" religious materials*, 2016-12-19, <http://www.refworld.org/docid/585a4a1e4.html> (Hämtad 2020-09-21)

Forum 18, *Uzbekistan: Religious literature fines and confiscations continue*, 2017-02-10, <https://www.refworld.org/docid/589dbf514.html> (Hämtad 2020-09-21)

Forum 18, *Uzbekistan: Despite coronavirus lockdown officials continue literature raids*, 2020-04-17, http://www.forum18.org/archive.php?article_id=2564 (Hämtad 2020-09-21)

Human Rights Watch (HRW), *Uzbekistan: Investigate Torture of Journalist*, 2018-02-14, <https://www.hrw.org/news/2018/02/14/uzbekistan-investigate-torture-journalist> (Hämtad 2020-09-21)

HRW, *Uzbekistan: Reporter Convicted but Spared Jail*, 2018-05-07, <https://www.hrw.org/news/2018/05/07/uzbekistan-reporter-convicted-spared-jail> (Hämtad 2020-09-21)

HRW, *Uzbekistan: Release and Rehabilitate Political Prisoners*, 2018-11-17, <https://www.hrw.org/news/2018/11/17/uzbekistan-release-and-rehabilitate-political-prisoners> (Hämtad 2020-09-21)

HRW, *World Report 2020 – Uzbekistan*, 2020-01-14, <https://www.ecoi.net/en/document/2022766.html> (Hämtad 2020-09-21)

Institute for War & Peace Reporting (IWPR), *Uzbekistan: LGBT Rights Neglected*, 2020-02-17, <https://iwpr.net/global-voices/uzbekistan-lgbt-rights-neglected> (Hämtad 2020-09-21)

Jamestown Foundation, *Uzbek Government Eases Restrictions on Muslims*, 2018-04-12, <https://www.refworld.org/docid/5b728d1e4.html> (Hämtad 2020-09-21)

Open Democracy, *In Uzbekistan, homosexuality is illegal. Here's what LGBT life is like there*, 2020-02-25, <https://www.opendemocracy.net/en/odr/uzbekistan-homosexuality-illegal-heres-what-lgbt-life/> (Hämtad 2020-09-21)

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *В Фергане студента раздели догола и жестоко избили, обвинив в гомосексуализме (видео)*, 2017-09-29, <https://rus.ozodlik.org/a/28764955.html> (Hämtad 2020-09-21)

RFE/RL, *Ban On Turkish Soap Opera Reflects Uzbek President's New Approach To Islam*, 2018-02-23, <https://www.rferl.org/a/uzbekistan-islam-soap-opera-banned-new-approach/29058684.html> (Hämtad 2020-09-21)

RFE/RL, *President Says Time's Up For 'Mad Dog' Uzbek Security Service*, 2018-02-19, <https://www.rferl.org/a/uzbekistan-president-takes-on-mad-dog-security-service/29048969.html> (Hämtad 2020-09-21)

RFE/RL, *Murder In Tashkent: Killing Of Gay Man Spotlights Plight Of Uzbek LGBT Community*, 2019-09-16, <https://www.rferl.org/a/killing-of-gay-man-spotlights-plight-of-uzbek-lgbt-community/30167271.html> (Hämtad 2020-09-21)

RFE/RL, *'Reforming' Uzbekistan Makes Bid Additions To List Of Banned Materials, Websites*, 2020-01-26, <https://www.rferl.org/a/reforming-uzbekistan-makes-big-additions-to-list-of-banned-material-websites/30397567.html> (Hämtad 2020-09-21)

Rashid, Ahmed, *They're only Sleeping – Why militant Islamicists in Central Asia aren't going to go away*, *The New Yorker*, 2002-01-14, <https://www.newyorker.com/magazine/2002/01/14/theyre-only-sleeping> (Hämtad 2020-09-21)

Reuters, *Gay man's murder raises questions over Uzbek human rights reforms*, 2019-09-27, <https://www.reuters.com/article/us-uzbekistan-lgbt-rights-analysis/gay-mans-murder-raises-questions-over-uzbek-human-rights-reforms-idUSKBN1WC1Z4> (Hämtad 2020-09-21)

Silk Road Studies, *Religion and the Secular State in Uzbekistan*, 2018, <https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2018-06-Uzbekistan-Secular.pdf> (Hämtad 2020-09-21)

United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF), *Uzbekistan – Recommended for Special Watch List*, 2020, <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/Uzbekistan.pdf> (Hämtad 2020-09-21)

USCIRF, *Country Update: Uzbekistan*, januari 2020, <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/2020%20Uzbekistan%20Country%20Update.pdf> (Hämtad 2020-09-21)

United States Department of State (USDOS), *Country Report on Human Rights Practices 2019 – Uzbekistan*, 2020-03-11, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=44128> (Hämtad 2020-09-21)

Utrikespolitiska Institutet (UI), Landguiden [betaltjänst], *Modern historia*, 2019-11-12, <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/asien/uzbekistan/modern-historia/> (Hämtad 2020-09-21)

Uzbekistan, *Criminal Code of the Republic of Uzbekistan*, 1994-09-22, <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1712/file/a45cbf3cc66c17f04420786aa164.htm/preview> (Hämtad 2020-09-21)

Muntliga källor

Anonym källa A, samtal i Tasjkent, Uzbekistan, 2019-12-03

Anonym källa B, samtal i Tasjkent, Uzbekistan, 2019-12-03

Anonym källa D, samtal i Tasjkent, Uzbekistan, 2019-12-03

Anonym källa E, samtal i Tasjkent, Uzbekistan, 2019-12-04

Elin Jönsson, SVT-korrespondent, telefonintervju, 2018-03-09

Human Rights Watch (HRW), samtal med företrädare i Oslo, Norge, 2015-02-10

Initierad källa A, samtal i Oslo, Norge, 2017-06-09

Initierad källa B, samtal i Almaty, Kazakstan, 2017-11-08 och 2017-11-09

Internationell expert, videointervju, 2020-06-24

Internationell journalist A, videointervju, 2020-07-02

Internationell journalist B, videointervju, 2020-06-23

Internationell journalist C, videointervju, 2020-07-07

Journalist B, samtal i Osj, Kirgizistan, 2016-10-18

Journalist C, samtal i Almaty, Kazakstan, 2017-11-08 och 2017-11-09

Memorial, samtal med företrädare i Oslo, Norge, 2015-02-02

Steve Sverdlow, Uzbekistanexpert, Human Rights Watch, samtal i Oslo, Norge, 2019-12-04

Uzbekistan, Inrikesministeriet, samtal i Tasjkent, 2019-12-04

Tryckta källor

Akbarzadeh, Shahram, *Uzbekistan and the United States: Authoritarianism, Islamism and Washington's Security Agenda*, Zed Books Ltd, New York, 2005

Sengupta, Anita, *The Formation of the Uzbek Nation-state: A Study in Transition*, Lexington Books, 2003